

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในองค์กร

Academic Leadership of Educational Institution

Administrators in the Organization

สมจิตร เจริญกร

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Somjit Chareonkorn

North Eastern University

E-Mail: Somjitcha@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อช่วยพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเนื้อหาและรายละเอียดดังนี้

คุณสมบัติภาวะผู้นำทางวิชาการคือ

1. การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถมองเห็นภาพอนาคตของสถานศึกษา ที่เป็นภาพที่มีความเฉพาะเจาะจง และสามารถบรรลุถึงจุดได้ความสามารถยังรู้ถึงก้าวต่อไปขององค์กรนั้นถือเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้นำ เมื่อสามารถสร้างภาพอนาคตได้ชัดเจนแล้ว ต้องนำเสนอเผยแพร่ แก่คณะครูและผู้ร่วมงานอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและเกิดการยอมรับ หากจะต้องมีการปรับเปลี่ยนก็เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นภาพอนาคตที่เป็นที่พึงประสงค์ของทุกคนในสถานศึกษานั้น
2. การวิเคราะห์และตรวจสอบคุณสมบัติอื่นซึ่งเป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีของผู้นำทางวิชาการ ได้แก่ การเป็นผู้มีแนวคิดกว้างไกลในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ การเป็นผู้มีพลังพร้อมที่จะทำงาน การเป็นผู้มีความกล้าเสี่ยงและความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษา

ควรวิเคราะห์ตนเองในเรื่องต่าง ๆ ข้างต้นอย่างมีใจเป็นกลางและประเมินระดับที่ตนมีคุณสมบัติเหล่านี้อยู่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงต่อไป

3. การตรวจสอบการบริหารงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรตรวจสอบการบริหารงานด้วยการประเมินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานในทางที่เป็นจริงโดยการตรวจสอบหรือประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น แผนงาน วิธีดำเนินงาน การควบคุม การใช้ทรัพยากร เป็นต้นการตรวจสอบด้วยการประเมินมีหลายวิธี แล้วแต่จะเลือกใช้ เช่น (1) การประเมินผู้บริหาร เป็นการประเมินรายบุคคล (2) การประเมินงาน เป็นการประเมินเนื้อหา งาน กิจกรรม การทดลอง เทคนิคใหม่ (3) การประเมินระบบ เป็นการใช่วิธีการประเมินอย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมคนในองค์การอันเป็นผลสะท้อนจากพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This article wants to present about academic leadership of school administrators with the objective to help develop school administrators to have qualifications of academic leadership, knowledge, vision, morality and ethics. With determination to develop the organization to be excellent in education management for students with efficiency According to the content and details as follows.

Academic leadership qualities are 1. Being a Vision means that school administrators can see the future of the school. That is a specific image And can achieve the point Ability to fathom forwards The organization is considered a prerequisite for leaders. When able to create a clear picture of the future Must be published For teachers and other collaborators to achieve mutual understanding and acceptance If it needs to be adjusted, it is agreed that It is a desirable future image of everyone in that institution. 2. Analyzing and examining other qualifications, which are elements of good characteristics of academic leaders, such as being a broader concept of education. Being an expert in education Being a person with determination Being a powerful person is ready to work. Being brave, risky and interpersonal School administrators should analyze themselves in aforementioned areas with a neutral mind and assess their level of qualifications. To lead to further development or improvement 3. Audit Management School administrators should check the administration with job evaluation. To make changes in management in a realistic way by examining or evaluating various elements such as work plans, procedures, control of resources usage Etc. There are many ways to check and

evaluate Depending on the selection, such as (1) executive evaluation Is an individual assessment (2) job evaluation It is the evaluation of activities, experimenting with new techniques. (3) System evaluation Is the use of systematic assessment methods To analyze human behavior in the organization as a reflection of the administrative behavior of executives.

Keywords : Academic Leadership; Administrators

บทนำ

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการบริหารงานสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีลักษณะแตกต่างจากองค์กรโดยทั่วไปที่มีเพียงจุดมุ่งหมายและพันธกิจ ส่วนสถานศึกษานั้นยังมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาอีกด้วย โดยเริ่มต้นศึกษาถึงความหมาย ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลจะโดยอำนาจหน้าที่หรือโดยได้รับความเชื่อถือศรัทธาที่มีอยู่กับบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม สร้างสรรค์หรือปลูกฝังศรัทธาความกลมเกลียว ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงาน ผู้ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการ อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร

ตามทฤษฎีภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งคุณสมบัติภาวะผู้นำทางวิชาการดังนี้คือ 1) การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) 2) การเป็นผู้มีแนวคิดกว้างไกลในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ การเป็นผู้มีพลังพร้อมที่จะทำงาน เป็นต้น 3) มีความสามารถตรวจสอบการบริหารงาน (1) การประเมินผู้บริหาร เป็นการประเมินรายบุคคล (2) การประเมินงาน เป็นการประเมินเนื้องาน กิจกรรม การทดลอง (3) การประเมินระบบ เป็นการใช้วิธีการประเมินอย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมคนในองค์กรอันเป็นผลสะท้อนจากพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร และประเทศไทยก็ได้พยายามพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ

ประเทศอื่นๆ ซึ่งผู้บริหารต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะผู้นำทางวิชาการมี 5 ประการ คือ 1) มีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา ส่วนหลักการบริหารสถานศึกษา หน้าที่หลักของการบริหารสถานศึกษา มี 5 ประการ ดังนี้ 1) การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา หรืองานบริหารวิชาการ 2) การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา 3) การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา 4) การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ 5) การบริหารงานกิจการนักเรียน

หลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำใช้อิทธิพลจะโดยอำนาจหน้าที่หรือโดยได้รับความเชื่อถือศรัทธาที่มีอยู่กับบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม (เทพประสิทธิ์ ช่วยสุข, 2546 : 35) กำหนดเป้าหมายในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การปกครองบังคับบัญชา การควบคุมดูแล การตัดสินใจ การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ (พันธุ์เทพ ใจคำ, 2547 : 13) โดยมีพฤติกรรมของการใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน (วาสนา สุขประเสริฐ, 2547 : 12) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้นำช่วยสร้างความชัดเจนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้รับรู้ว่าจะอะไรคือความสำคัญ ให้ภาพความเป็นจริงขององค์การแก่ผู้อื่น ช่วยให้เห็นทิศทางและจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนภายใต้ภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548 : 3) ด้วยวิธีการสร้างสรรค์หรือปลูกฝังศรัทธาความกลมเกลียว ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงาน ผู้ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่

ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการ อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ (ปรีชา ทัศนละไม, 2549 : 12)

ทฤษฎีภาวะผู้นำของสถานศึกษา

ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการบริหารงาน เนื่องจากองค์การที่มีลักษณะแตกต่างจากองค์การโดยทั่วไป เพราะองค์การโดยทั่วไปนั้นจะมีจุดมุ่งหมายและพันธกิจที่ไม่ซับซ้อนเท่ากับองค์การทางการศึกษา เนื่องจากองค์การทางการศึกษานั้นนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายและพันธกิจเหมือนองค์การทั่วไปแล้ว องค์การทางการศึกษาหรือสถานศึกษานั้นยังมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาอีก ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ เพื่อนำให้องค์การบรรลุทั้งเป้าหมายของการบริหารองค์การ และบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ การบรรลุถึงคุณภาพของผู้เรียนอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรวิเคราะห์ความเป็นผู้นำทางวิชาการของตนเองว่ามีอยู่อย่างไรบ้าง มีจุดดี จุดด้อยอย่างไร และควรพัฒนาอย่างไร (เศรษฐิยา เปรื่องพิชญาธร, 2553 : 1-7)

1. คุณสมบัติข้อแรกที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรตรวจสอบตัวเองก็คือ การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถมองเห็นภาพอนาคตของสถานศึกษา ที่เป็นภาพที่มีความเฉพาะเจาะจง และสามารถบรรลุถึงจุดได้ ความสามารถที่ยังรู้ถึงก้าวต่อไปขององค์การนั้นถือเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้นำ เมื่อสามารถสร้างภาพอนาคตได้ชัดเจนแล้ว ต้องนำเผยแพร่ แก่คณะครูและผู้ร่วมงานอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและเกิดการยอมรับ หากจะต้องมีการปรับเปลี่ยนก็เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นภาพอนาคตที่เป็นที่พึงประสงค์ของทุกคนในสถานศึกษานั้น จากนั้นจึงจะมีผลทำให้ทุกคนรวมพลังเพื่อปฏิบัติตามวิสัยทัศน์นั้น ขณะเดียวกันผู้นำก็อาจจะนำวิสัยทัศน์นั้นไปปฏิบัติด้วยตนเอง งานวิจัยหลายเรื่องในปัจจุบันต่างยืนยันว่าวิสัยทัศน์เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของผู้นำ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์และคณะ, 2538 : 6)

2. การวิเคราะห์และตรวจสอบคุณสมบัติอื่นซึ่งเป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะที่ดีของผู้นำทางวิชาการ ได้แก่ การเป็นผู้มีแนวคิดกว้างไกลในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ การเป็นผู้มีพลังพร้อมที่จะทำงาน การเป็นผู้มีความกล้าเสี่ยงและความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ตนเองในเรื่องต่าง ๆ ข้างต้นอย่างมีใจเป็นกลางและประเมินระดับที่ตนมีคุณสมบัติเหล่านั้นอยู่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงต่อไป

3. การตรวจสอบการบริหารงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรตรวจสอบการบริหารงานด้วยการประเมินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานในทางที่เป็นจริงโดยการตรวจสอบหรือประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น แผนงาน วิธีดำเนินงาน การควบคุม การใช้ทรัพยากร เป็นต้น การตรวจสอบด้วยการประเมินมีหลายวิธี แล้วแต่จะเลือกใช้ เช่น (1)การประเมินผู้บริหาร เป็นการประเมินรายบุคคล (2) การประเมินงาน เป็นการประเมินเนื้องาน กิจกรรม การทดลอง เทคนิคใหม่ (3) การประเมินระบบ เป็นการใช่วิธีการประเมินอย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมคนในองค์การอันเป็นผลสะท้อนจากพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร

จะเห็นว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการบริหารงานสถานศึกษา ซึ่งคุณสมบัติภาวะผู้นำทางวิชาการดังนี้คือ 1 (การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) 2 (การเป็นผู้มีแนวคิดกว้างไกลในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ การเป็นผู้มีพลังพร้อมที่จะทำงาน เป็นต้น 3(มีความสามารถตรวจสอบการบริหารงาน) 1(การประเมินผู้บริหาร เป็นการประเมินรายบุคคล) 2(การประเมินงาน เป็นการประเมินเนื้องาน กิจกรรม การทดลอง)3(การประเมินระบบ เป็นการใช่วิธีการประเมินอย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมคนในองค์การอันเป็นผลสะท้อนจากพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษา

ประเทศไทยได้พยายามพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 1) ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะผู้นำทางวิชาการไว้ 5 ประการ คือ 1) มีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา นอกจากนี้ สำนักการบริหารกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 99-112) ได้กล่าวไว้ว่า การบริการงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่างในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการดังนี้ 1) หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร 2) การวิจัยในชั้นเรียน 3) การสอนซ่อมเสริม 4) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 5) การนิเทศภายในสถานศึกษา 6) การประกันคุณภาพการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาแต่ละแห่งของทั้งรัฐและเอกชน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่จะดำเนินการไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษานั้น ต้องอ้างอิงหลักการของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา (2542 : 4) คือ

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำเทคนิควิธีการ ตลอดจนกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีทางการบริหารการศึกษาที่มีอยู่อย่างมากมาย จากนักคิดหลายๆ ท่านนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ทฤษฎีทางการศึกษาต่างๆ เป็นเสมือนเครื่องมือนำทางที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินการบริหารการศึกษาในสถานศึกษานั้นๆ ได้อย่างมั่นใจ สร้างเสริมทักษะในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาในระดับฐานล่าง คือ ในระดับสถานศึกษา ซึ่งในขณะนี้อยู่ในรูปการศึกษาที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายไม่ว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนปฏิบัติงานหรือการเปลี่ยนแปลงองค์การ

ฉะนั้นแล้ว ประเทศไทยได้พยายามพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ซึ่งผู้บริหารต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะผู้นำทางวิชาการมี 5 ประการ คือ 1) มีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

“สถานศึกษา” หมายความว่า หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือของเอกชน ที่มีอำนาจหรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ฯลฯ “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542) ซึ่งมีส่วนสำคัญเริ่มต้นจากการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลให้เกิดผลดี และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม

“การบริหาร” หมายความว่า การที่กลุ่มบุคคลร่วมมือทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน ด้วยการตั้งทรัพยากรที่มีอยู่ ประยุกต์เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้อย่างเป็นระบบ และมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ในการทำงานที่เป็นที่ยอมรับได้ร่วมกัน

“การบริหารสถานศึกษา” มีองค์ประกอบสำคัญที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันส่งผลกระทบต่อถึงกันและกัน และเป็นผลให้มีการพัฒนาสู่แนวทางที่ดีกว่า 5 ประการ ดังนี้

1. บริบทที่เป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ปริมาณและคุณภาพของประชากร สภาพรวมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและมลภาวะ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพความรุนแรงของปัญหาสังคม สภาพความรุนแรงของปัญหาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของประชาชน การดูแลและส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ คุณภาพและบริการเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความเป็นประชาธิปไตย และทุจริตคอร์รัปชันคุณภาพและความทั่วถึงของบริการทางการศึกษา

2. กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และการบริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นนิติบุคคล ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546

3. ฝ่ายบริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา

4. รูปแบบการบริหารสถานศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

5. บุคลากรภายในสถานศึกษา ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้สอน บุคลากรสนับสนุนการสอน ผู้เรียน นักการภารโรง ยาม และผู้ประกอบการการค้าภายในโรงเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษาองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ของการบริหารสถานศึกษาให้เข้าใจรายละเอียดอย่างชัดเจน ด้วยความเอาใจใส่ ระมัดระวัง ตั้งใจ ใคร่ครวญ ด้วยเหตุและผล เพื่อใช้เป็นแนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาตามปกติ และตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาได้ยามวิกฤต สำหรับรายละเอียดและแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญทั้ง 5 ประการ มีดังนี้ 1. บริบทที่เป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในโลกปัจจุบัน ที่เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงไร้พรมแดน การยึดมั่นถือมั่นในความคิดเดิมที่เป็นหลักสากล หรือเป็นไปตามหลักเหตุผล ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์อย่างเคร่งครัด อาจเป็นเรื่องที่ทำให้เป็นความลำบากในการดำรงชีวิต

หลักการบริหารสถานศึกษา หน้าที่หลักของการบริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของ โรเบิร์ต เอส ฟิสก์ (Robert S Fisk) ซึ่งได้สรุปไว้มี 5 ประการ ดังนี้

1. การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา หรืองานบริหารวิชาการ
2. การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา
3. การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา
4. การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ
5. การบริหารงานกิจการนักเรียน

นอกจากนี้บทบัญญัติในมาตรา 9 (2) และมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งที่เกี่ยวข้องไว้ 4 เรื่อง ซึ่งถือเป็นภารกิจของสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. งานที่เป็นภารกิจด้านวิชาการ
2. งานที่เป็นภารกิจด้านงบประมาณ

3. งานที่เป็นภารกิจด้านการบริหารงานบุคคล

4. งานที่เป็นภารกิจด้านบริหารทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยงานธุรการและงานสารบรรณ งานพัฒนาและปรับปรุง โครงสร้างและระบบงาน งานอาคารสถานที่ งานข้อมูลสารสนเทศ งานประชาสัมพันธ์ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน

บทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาสถานศึกษา “ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน (มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542) วิชาชีพด้านบริหารสถานศึกษา ถือว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงซึ่งมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ

1. เป็นอาชีพที่ให้บริการด้านการศึกษาแก่สังคม ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับสาขาวิชาอื่น
2. เป็นอาชีพที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินการที่เกี่ยวกับวิชาชีพ
3. เป็นอาชีพที่ให้บริการแก่สังคม โดยใช้วิถีทางแห่งปัญญา
4. ผู้ให้บริการ หรือผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องได้รับการศึกษาในระดับสูง
5. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องประพฤติดี และมีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพผู้บริหาร

สถานศึกษา

6. มีองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา เป็นองค์กรอิสระ ภายใต้การบริหารของคุรุสภาในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา (หมวด 7 มาตรา 53) “สถานศึกษา” หมายความว่า หน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษามีองค์ประกอบสำคัญ

1. พื้นที่ดินเป็นสถานที่ตั้งของสถานศึกษา
2. อาคารเรียน อาคารประกอบการ และแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา
3. บุคลากร ได้แก่ บุคลากรฝ่ายบริหารสถานศึกษา บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง บุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

4.หน่วยงานย่อยภายในสถานศึกษา (ดำเนินการโดยทีมงาน) ปฏิบัติภารกิจตามที่
ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันของบุคลากรของสถานศึกษา

5. โครงสร้าง หรือระบบการบริหารสถานศึกษา “การพัฒนา” หมายถึง การทำให้
ดีขึ้น เจริญงอกงามขึ้น การพัฒนาสถานศึกษา ให้มีความเจริญงอกงาม มีเกียรติยศ ชื่อเสียง
เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และตัวผู้เรียนเอง เป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงทั้งของ
ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาทุกคน ทุกฝ่าย ตามที่ได้ร่วมกัน
ตั้งปณิธาน วางวิสัยทัศน์ กำหนดพันธกิจ นโยบาย และแผนพัฒนาสถานศึกษา (แผนระยะ
ยาว 3-5 ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โครงการเรียนรู้ ฯลฯ)ไว้ บุคคลที่มีความสำคัญที่สุด เป็น
ผู้นำ และเป็นแกนนำของการพัฒนาสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะพัฒนา
สถานศึกษาบนฐานการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อความเจริญงอกงามของผู้เรียน เพื่อความ
ปลอดภัย และความก้าวหน้าของประเทศชาติ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลจึง
จำเป็นต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ทำงานอย่างมีระบบ และควบคุมการใช้เวลาอย่างใกล้ชิดด้วยตนเอง ผู้บริหารยัง
มีตำแหน่งสูงเพียงใด โอกาสที่เขาจะถูกดึงเวลาไปกับกิจกรรมที่ไร้ประโยชน์ยิ่งมีมากขึ้น จึงมี
ความจำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่ไร้สาระ ด้วยการบันทึกและวิเคราะห์การใช้เวลา รวมทั้งต้อง
มีการตั้งกำหนดเวลาการทำงานใหญ่ให้เสร็จสิ้นด้วย

2. คำนึงถึงประโยชน์ที่ตนเองสามารถให้กับองค์กร และหน้าที่ความรับผิดชอบที่มี
ต่อสถาบัน ซึ่งจะส่งผลให้มีการพัฒนาตนเอง และกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานได้
พัฒนาตนเองตามไปด้วย

3. ยืนอยู่ภายใต้จุดแข็งของตนเอง รวมทั้งแรงสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน และ
ผู้ใต้บังคับบัญชาใช้จุดแข็งของผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาทำให้ผลงานเกิดขึ้น เป็นการเสริม
จุดแข็งของทีมงานให้สูงที่สุด

4. เน้นจุดแข็งของตนเองและทีมงานในการทำงาน และดัดแปลงให้จุดแข็ง
กลายเป็นผลงาน เป็นการรวมเอาจุดแข็ง จุดดี และจุดเด่นของทุกคนเข้าด้วยกัน เพื่อให้
เกิดผลงานที่ดีเยี่ยมขึ้น

5. กล้าตัดสินใจได้อย่างเฉียบขาด มีการจัดลำดับความสำคัญของงาน โดยคำนึงถึงความเป็นจริง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามแนวความคิดของ ปีเตอร์ เอฟ. ดรักเกอร์ ที่กล่าวว่า จะส่งผลให้มีการพัฒนาตนเอง พัฒนาสถานศึกษา และพัฒนาสังคมได้อย่างดียิ่ง โดยสรุปจะเห็นว่า ประการแรก ผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการใช้เวลา มีการบันทึกการใช้เวลาอย่างต่อเนื่องแล้ว จะมีโอกาสปรับปรุงตนเองหรือพัฒนาตนเองได้มาก ประการที่สอง ผู้บริหารสถานศึกษาที่เพ่งเล็งถึงประโยชน์ที่ตนเองจะอุทิศให้กับสถานศึกษาจะเป็นผู้ที่คิดถึงจุดมุ่งหมายหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น แทนที่จะคิดถึงเพียงวิธีการเท่านั้น ประการที่สาม การพัฒนาจุดแข็งให้เกิดประสิทธิผล เป็นการคำนึงถึงความสามารถของตนเองและผลลัพธ์ที่สถานศึกษาจะได้รับ รวมทั้งความสำเร็จของตนเอง และโอกาสของสถานศึกษาด้วย ประการที่สี่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่คิดว่า “งานสำคัญที่สุดต้องมาก่อน” เป็นผู้มีคุณสมบัติของผู้นำที่มีความเสียสละและเอาจริงเอจัง คือ มองการณ์ไกล พึ่งพาตนเองได้ และมีความมานะพากเพียร

รูปแบบของการจัดการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยนัยสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management) ซึ่งมีหลักการและกรอบแนวความคิดหลัก 8 ประการ คือ หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School Center) หลักการมีส่วนร่วม (Collaboration, Participation) หลักการพึ่งตนเอง (Self Management) หลักการประสานงาน (Coordination) หลักความต่อเนื่องและหลากหลาย (Continuity and Diversity) หลักการพัฒนาตนเอง (Self improvement) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงหลักธรรมรัฐ หรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ทั้ง 6 ประการ มาประกอบการบริหารด้วย คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า โดยจะต้องมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาครูในโรงเรียน ในด้านความรู้ ความสามารถ และการจัดทรัพยากรในโรงเรียน

จะเห็นว่า หลักการบริหารสถานศึกษา หน้าที่หลักของการบริหารสถานศึกษา มี 5 ประการ ดังนี้ 1) การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา หรืองานบริหารวิชาการ 2) การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา 3) การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา 4) การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ 5) การบริหารงานกิจการนักเรียน

สรุป

จากเนื้อหาทั้งหมดในบทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเริ่มต้นถึงความหมาย ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลจะโดยอำนาจหน้าที่หรือโดยได้รับความเชื่อถือศรัทธาที่มีอยู่กับบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มสร้างสรรค์หรือปลูกฝังศรัทธาความกลมเกลียว ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมงาน ผู้ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการ อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ ตามทฤษฎีภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการบริหารงานสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นองค์การที่มีลักษณะแตกต่างจากองค์การโดยทั่วไปที่มีเพียงจุดมุ่งหมายและพันธกิจ ส่วนสถานศึกษานั้นยังมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาอีกด้วย ซึ่งคุณสมบัติภาวะผู้นำทางวิชาการดังนี้คือ 1) การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) 2) การเป็นผู้มีแนวคิดกว้างไกลในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการศึกษา การเป็นผู้มีความตั้งใจแน่วแน่ การเป็นผู้มีพลังพร้อมที่จะทำงาน เป็นต้น 3) มีความสามารถตรวจสอบการบริหารงาน (1) การประเมินผู้บริหาร เป็นการประเมินรายบุคคล (2) การประเมินงาน เป็นการประเมินเนื้องาน กิจกรรม การทดลอง (3) การประเมินระบบ เป็นการใช้วิธีการประเมินอย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมคนในองค์การ อันเป็นผลสะท้อนจากพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร และประเทศไทยก็ได้พยายามพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรให้มีความเป็นเลิศทางด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ซึ่ง

ผู้บริหารต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะผู้นำทางวิชาการมี 5 ประการ คือ
1) มีวิสัยทัศน์ต่อการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีการริเริ่มการใช้นวัตกรรม
เพื่อการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้
4) มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับ
ใช้ตลอดเวลา ส่วนหลักการบริหารสถานศึกษา หน้าที่หลักของการบริหารสถานศึกษา มี 5
ประการ ดังนี้ 1) การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในสถานศึกษา หรืองาน
บริหารวิชาการ 2) การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน และการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา 3)
การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา 4) การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ
การเงิน และการให้บริการ 5) การบริหารงานกิจการนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ.(2542).พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ.(2546). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ. 2546. สำนักการบริหาร กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุ สภา
ลาดพร้าว.
- เทพประสิทธิ์ ช่วยสุข. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำกับคุณภาพโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ.วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,สถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี.
- ปรีชา ทศน์ละไม.(2549). ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน และ
ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1-3.
วิทยานิพนธ์ ค.ม.(การบริหารการศึกษา). เลย; บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราช
ภัฏเลย.

- พันธุ์เทพ ใจคำ. (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏเลย. ถ่ายเอกสาร.
- วาสนา สุขประเสริฐ. (2547). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีโรงเรียนประถมศึกษา* สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- เศรษฐีญา เปื้องพิชญธร. (2553). *ภาวะผู้นำทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สัตยการพิมพ์
- สรินทร์รัตน์ มุสิกการยกุล. (2548). *ภาวะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร*
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ฉะเชิงเทราเขต 2. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยบูรพา,
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *รายงานผลการประเมินพฤติกรรมด้าน*
การบริหารของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา
แห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ . (2548). *ภาวะความเป็นผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส (1989).
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์และคณะ, (2538). *วิสัยทัศน์ของผู้บริหารการศึกษา*. เอกสารชุดวิชา
ประสบการณ์ วิชาซี พมหาบัณฑิตบริหารการศึกษา เล่มที่ 1
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.